

Wstęp

To już czternasty „rocznicowy” tom poświęcony Katowicom, głównie dziejom tego miasta, czwarty zaś wydany w naukowej, interdyscyplinarnej serii wydawniczej „Katowice w Rocznicy Uzyskania Praw Miejskich”. W ten sposób od czternastu lat prezentowane są wyniki badań nad różnymi aspektami przeszłości stolicy Górnego Śląska. Nadal jednak wiele jeszcze zagadnień wymaga nowego naukowego spojrzenia.

Kolejny tom poświęcony został okresowi międzywojennemu w dziejach Katowic, czyli okresowi niespełna 20 lat – jakże doniosłych – w ogóle w dziejach Górnego Śląska. Tamte czasy były źle oceniane, zwłaszcza w propagandzie PRL. Nie dostrzegano, a raczej nie chciano dostrzec ówczesnych osiągnięć i pozytywów. Wydarzenia tego okresu opisywano czarnymi barwami. Nie doceniano także ludzi tej doby.

Obecnie raz jeszcze podjęto próbę spojrzenia na ten okres w dziejach Śląska, zwłaszcza zaś w dziejach Katowic, bo przecież to właśnie w tym krótkim okresie nasze miasto i województwo, które zdobyło statut autonomicznego, przeżywały wspaniały rozwój w różnych dziedzinach. Katowice – rywalizując z Wrocławiem, Bytomiem czy Sosnowcem – stawały się prawdziwą metropolią. W publicystyce próbowano nawet katowicki wieżowiec porównywać do budowli Nowego Jorku. Nie zaniebdywano też nauki i kultury. Powstawały tu pierwsze szkoły wyższe. Sformułowano wówczas także rzetelny program badań Śląska, realizowany z powodzeniem aż do wybuchu II wojny światowej. O pozycji tej części Polski i jej sile gospodarczej świadczy fakt, że skarb śląski pożyczal pieniądze nawet rządowi polskiemu. Warto zatem było się zastanowić nad istotą ówczesnej autonomii, nad przyczynami i motorem rozwoju i postępu, ale przede wszystkim nad osiągniętymi tu wtedy sukcesami. Czym był wówczas Śląsk dla Rzeczypospolitej i czym była Rzeczypospolita dla Śląska? – to fundamentalne pytania, na które chyba jednak nadal brak wyczerpującej odpowiedzi.

Artykuły zamieszczone w niniejszym tomie ujęte zostały w czterech grupach tematycznych: *Górny Śląsk w okresie międzywojennym*; *Katowice w dobie autonomii*; *Katowice jako ośrodek kultury* i *Katowickie środowisko naukowe, artystyczne i pedagogiczne*. Starano się podjąć w zasadzie całość problematyki międzywojennych Katowic, a także niektóre problemy Górnego Śląska w tym okresie.

Publikacja tradycyjnie już zawiera materiały z dyskusji panelowej *Katowice – stolicą autonomicznego województwa śląskiego*. Paneliści skupili się

w niej na takich podstawowych zagadnieniach, jak: istota i znaczenie śląskiej autonomii, miasto w koncepcjach miejscowych władz i władz centralnych, rozwój gospodarczy miasta oraz kultura międzywojennych Katowic.

Cieszy nas szerokie zainteresowanie tematyką górnośląską i katowicką, czego wyrazem jest udział autorów spoza katowickiego środowiska: z Wrocławia, historycznej stolicy Śląska, z Opola, Warszawy, Poznania czy Krakowa. Cieszy nas chęć rzetelnego spojrzenia na górnośląskie dzieje i górnośląskie problemy. Wydaje się to szczególnie ważne, bo wiedza o Śląsku w powszechnej opinii Polaków jest niewystarczająca. Wiele jeszcze należy zrobić, by śląskie dzieje i śląska odrębność były rozumiane i doceniane.

Tradycyjnie już chcę podziękować wszystkim, którzy przyczynili się do wydania tego tomu. Podziękowania należą się przede wszystkim Władzom Miasta Katowice oraz Dyrekcji Muzeum Historii Katowic z Dyrektorem dr. Jackiem Sieblem na czele i Pracownikom tegoż Muzeum, będącego wydawcą kolejnych tomów serii „Katowice w Rocznicy Uzyskania Praw Miejskich”, wzbogacającej wiedzę o naszym mieście oraz wcale sporą już biblioteczkę „katowicjanów”.

Antoni Barciak

Einleitung

Das ist schon der vierzehnte Jubiläumsband zur Stadt Katowice, insbesondere zu ihrer Geschichte, und der vierte Band, der in der wissenschaftlichen, interdisziplinären Verlagsreihe „Katowice w Rocznicy Uzyskania Praw Miejskich“ („Katowice zum Jahrestag der Verleihung der Stadtrechte“) erschienen ist. Auf diese Weise werden seit 14 Jahren die Ergebnisse der Forschungsarbeit zu verschiedenen Aspekten der Geschichte der Hauptstadt Oberschlesiens präsentiert. Aber nach wie vor gibt es noch viele Fragen, die aus wissenschaftlicher Perspektive betrachtet werden sollten.

Dieser Band befasst sich mit der Geschichte der Stadt Kattowitz in der Zwischenkriegszeit, also mit knapp 20 wichtigen Jahren oberschlesischer Geschichte. Diese vergangenen Zeiten wurden bisher falsch bewertet, besonders in der Propaganda der Volksrepublik Polen. Damalige Leistungen und gute Seiten wurden übersehen oder besser gesagt, man wollte sie nicht wahrnehmen. Diese Zeitperiode wurde bisher in düsteren Farben dargestellt. Auch damalige wichtige Personen wurden verkannt.

Jetzt wurde erneut versucht auf diese Periode schlesischer Geschichte, insbesondere der Geschichte der Stadt Kattowitz, zu schauen, denn eben in dieser relativ kurzen Zeitspanne verzeichnete unsere Stadt und unsere autonome Woiwodschaft hervorragende Entwicklungen in verschiedenen Bereichen. Die Stadt Kattowitz rivalisierte mit den Städten Breslau, Beuthen oder Sosnowiec und wurde zu einer wichtigen Metropole. In der Publizistik wurde sogar das Kattowitzer Hochhaus mit Gebäuden in New York verglichen. Auch Wissenschaft und Kultur wurden nicht vernachlässigt. Es entstanden erste Hochschulen. Damals wurde das erste Forschungsprogramm für Schlesien, das bis zum Ausbruch des Zweiten Weltkrieges erfolgreich realisiert wurde, erstellt. Von der Stellung dieses Teils Polens und seiner wirtschaftlichen Kraft zeugt die Tatsache, dass der Schlesische Fiskus sogar der polnischen Regierung Geld lieh. Aus diesem Grund lohnt es sich, Überlegungen zum Wesen der damaligen Autonomie, zu den Gründen, dem Entwicklungs- und Fortschrittsmotor und insbesondere den damals erreichten Erfolgen anzustellen. Was bedeutete Schlesien für die damalige Republik Polen und umgekehrt die Republik Polen für Schlesien? – das sind die Grundfragen, die nach wie vor auf eine ausführliche Antwort warten.

Die Artikel in diesem Band wurden in vier Themenfelder aufgeteilt: das Oberschlesien der Zwischenkriegszeit, das autonome Kattowitz, Kat-

towitz als eine Kultureinrichtung, und die akademische, künstlerische und pädagogische Kattowitzer Gesellschaft. Es wurde versucht, sich mit allen Fragen der Kattowitzer Stadtgeschichte der Zwischenkriegszeit komplex auseinanderzusetzen sowie sich auch mit einigen Problemen Oberschlesiens in diesen Jahren zu beschäftigen.

Die Publikation enthält wie immer Materialien aus der Podiumsdiskussion „Kattowitz – Hauptstadt der autonomen Woiwodschaft Schlesien“. Während der Podiumsdiskussion wurden grundlegende Themen wie: Wesen und Bedeutung der schlesischen Autonomie, Stadt in den Konzepten der lokalen und zentralen Machtorgane, wirtschaftliche Entwicklung der Stadt und Kultur des Kattowitz der Zwischenkriegszeit behandelt.

Wir freuen uns über das große Interesse an den Themen zu Oberschlesien und Kattowitz, was durch die Beiträge der Autoren aus anderen Städten als Katowice wie z.B. Wrocław – der historischen Hauptstadt Schlesiens, Opole, Warszawa, Poznań oder Kraków bestätigt wird. Wir freuen uns über den umfassenden Blick auf die oberschlesische Geschichte und die oberschlesischen Probleme. Das scheint mir sehr wichtig zu sein, da die meisten Polen nur über ein geringes Wissen über Schlesien verfügen. Es ist noch viel zu tun, um ein gutes Verständnis und die Wertschätzung der schlesischen Geschichte und der schlesischen Eigentümlichkeit zu erlangen.

Wie dem auch sei, ich möchte mich bei allen, die zum Entstehen dieses Bandes beigetragen haben, bedanken. Meinen Dank möchte ich vor allem den Behörden der Stadt Katowice und der Direktion des Museums der Geschichte Katowice mit dr Jacek Siebel und seinen Mitarbeitern aussprechen. Sie sind Herausgeber weiterer Bände der oberen Verlagsreihe „Katowice zum Jahrestag der Verleihung der Stadtrechte“, die das Wissen über unsere Stadt und schon ziemlich große Büchersammlung der Einwohner der Stadt Katowice bereichert.

Antoni Barciak